

Hyphen, en dash, em dash

Fontos dolog a kötőjel (hyphen), gondolatjel és mínuszjel pontos megkülönböztetése. Nem sorolok fel minden szabályt, csak a legfontosabbakat (azokat sem, amelyek a magyarban ugyanúgy vannak).

A kötőjel használata

1. A magyarban és az angolban is a kötőjelet (-) használjuk összetett szavakban, pl. *hidegvíz-csap*, *fibre-reinforced/fiber-reinforced*. Az összetett szavaknál az angolban előfordul néha többfajta írásmód is pl. *co-operation/cooperation*, *re-examine/reexamine*, vagy *email/e-mail*. A kettő közül persze az egyik mindig gyakoribb.

Összetett mellékneveknél gyakori a kötőjel, és különösen gyakori, ha 3. alakra vagy *-ingre* végződnek. Példák:

fibre-reinforced/fiber-reinforced, *load-bearing*, *great-looking*, *little-celebrated (paintings)*

Ilyenkor a ritkább összetételeknél csak akkor van kötőjel, ha főnév előtt vannak, például:

a patient-centred approach, *a well-respected businessman*.

Ha nincsenek főnév előtt, akkor kötőjel nélkül vannak. Példák:

The approach was patient centred.

The businessman was well respected.

Gyakori összetételeknél (ezek általában benne vannak a szótárban kötőjellel) mindig van kötőjel (nem minden szótár ért egyet mindig abban, hogy egy adott szó gyakori-e). Példa:

A cost-effective method.

The method was cost-effective.

2. Gyakori felhasználása a kötőjelnek, amikor számot (és „mértékegységet”) tartalmazó összetett jelző van a főnév előtt. Ilyenkor a „mértékegységet” nem tesszük többes számba. Példák:

a 6-year-old boy

a 200-kilogram man

a 6-metre car

kivétel, ha a mértékegységet rövidítjük, akkor nincs kötőjel: *a 200 kg man*.

Ha nincs utána főnév, akkor nincs kötőjel és többes számban írjuk:

The boy is 6 years old.

The man is 200 kilograms.

The car is 6 metres. [1]

Az en dash

3. A gondolatjel/nagykötőjel (a magyarban), en dash (az angolban) ugyanaz a jel (–), a Word-ben a ctrl + numerikus billentyűzeten levő mínuszjel kombinációval hívható elő. A magyarban ez a gondolatjel, előtte és utána szünet van. Ezt a jelet használjuk a számtartományokban a számok elválasztására (szóköz nélkül), például:

A II. világháború (1939–1945) sok pusztítást okozott.

We used 3–6 mg samples. = 3–6 mg-os mintákat használtunk.

Előfordul, hogy a számtartományok elválasztására is kötőjelet használnak, de ez az orvosi nyelvre jellemző. [2]

4. Ha azonban az összetétel egyik tagja maga is több szóból áll, amelyek külön vannak írva vagy kötőjellel vannak elválasztva, akkor a kötőjel helyett en dash-t használunk.

Példa:

carbon fiber–reinforced composite

a Pulitzer prize–winning novel

the ex–prime minister

a long–focal length camera

public–school–private–school rivalries [2]

Ha főnév előtt összetett jelző van, gyakran a félreértés elkerülése miatt használunk kötőjelet. Például a *public–school rivalry* azt jelenti, hogy az állami iskolák rivalizálása, míg a *public school rivalry* azt jelentené, hogy nyilvános iskolai rivalizálás.

5. Van azonban az en–dash–nek egy trükkösebb felhasználása is. Ezt használjuk olyankor, ha két szó szoros kapcsolatban van logikailag. Példák:

I don't know the Makó–Jerusalem distance. = *Nem tudom a Makó–Jeruzsálem távolságot.*

father–son relationship

blood–brain barrier

(az orvosi nyelvben ilyenkor kötőjelet használnak: *blood–brain barrier*) [2]

The figure shows the stress–strain curve. = *Az ábra mutatja a feszültség–nyúlás görbét.*

A műszaki nyelvben nem használnak az en dash helyett kötőjelet, mert az összetett szóra utalna.

stress–strain = feszültségnyúlás (?)

Akkor milyen nyúlás is ez? Nem akkarmilyen nyúlás ám, hanem egy különleges nyúlás, a **feszültségnyúlás!**

Az em dash

Az angolban az em dash (—) a gondolatjel. Előtte és utána nincs szünet. A Word-ben a Ctrl-Alt-numerikus billentyűzeten levő mínuszjel kombinációval hívható elő.

(Előfordul, hogy az em dash előtt és utána szóköz van, vagy az is, hogy em dash helyett en dash-t használnak gondolatjelként szóközőkkel – pont úgy, mint a magyarban – de ez első sorban az újságokra jellemző.) [2]

A mínuszjel

A mínuszjel (–) különbözik az előbbi jelektől, de nagyon hasonlít az en dash-re. A billentyűzeten nincs rajta, de a Word-ben a szimbólum beszúrása funkcióval beilleszthető. A műszaki szövegekben a mínusz jelet igen gyakran képletekben, egyenletekben használják, ahol nem okoz gondot beszúrása az egyenletszerkesztővel.

Érdekes példák

(Néhány példa értelmetlen butaság, dezzel semmi gond, csak a példa kedvéért vannak itt.)

Disease-causing poor nutrition is poor nutrition that causes disease.

Disease causing poor nutrition is a disease that causes poor nutrition.

A hard-working man is a man who works hard.

A hard working man is a working man who is tough.

A man-eating shark is a shark that eats humans.

A man eating shark is a man who is eating shark meat.

Three-hundred-year-old trees are trees that are 300 years old (we don't know how many).

Three hundred-year-old trees are three trees that are 100 years old each.

Three hundred year-old trees are 300 trees that are one year old each. [1]

ground rubber-toughened composites = őrölt, gumival szivósított kompozitok
(őrölt ... kompozitok)

ground rubber–toughened composites = őrölt gumival szivósított kompozitok

ground rubber toughened composites = őrölt gumi szivósított kompozitokat

hot air-assisted melt-spun fibres = forró, levegővel segített ... szálak (forró ... szálak)

hot air–assisted melt-spun fibres = forró levegővel segített ... szálak

hot air assisted melt-spun fibres = a forró levegő segítette a ... szálakat

genetic algorithm-aided wind-tunnel tests = genetikus, algoritmussal segített szélcsatorna-
tesztek (genetikus ... tesztek)

genetic algorithm–aided wind-tunnel tests = genetikai algoritmussal segített szélcsatorna-
tesztek

genetic algorithm aided wind-tunnel tests = genetikai algoritmus segített a szélcsatorna-tesz-
teknek

a pressure-specific volume-temperature diagram = nyomásspecifikus térfogathőmérséklet-
diagram (itt a térfogathőmérséklet egy szó)

a pressure–specific volume–temperature diagram = nyomás–fajtérfogat–hőmérséklet (pvT)
diagram (na így már inkább ☺)

best performing dancers = a legjobb táncoló táncosok

best-performing dancers = a legjobban teljesítő/táncoló táncosok

three-point bending tests = hárompontos hajlítóvizsgálatok

three point bending tests = három pontos (ponttal kapcsolatos) hajlítóvizsgálat

three point-bending tests = három ponthajlító vizsgálat ☺

Amikor Amerikában a Chattanooga News és a Chattanooga Free Press újságokat összevon-
ták, a létrejövő cég a Chattanooga News-Free Press (kötőjellel) nevet kapta. Ez elég gáz
volt, mert ez azt jelenti, hogy az újság hírmentes volt (news-free) ☺ ☺ ☺.

Ehelyett úgy kellett volna írni, hogy Chattanooga News–Free Press (gondolatjellel) [2]

(Jelenleg Chattanooga Times Free Press a neve, ami nem okozhat problémát ☺)

She is an award-winning novelist. (lásd 1. pont)

She is a National Book Award–winning novelist. (lásd 4. pont)

It was just one of many changes in this post-Obama era. (lásd 1. pont)

It was just one of many changes in this post–New Deal era. (lásd 4. pont)

They were a bunch of college-educated snobs. (lásd 1. pont)

They were a bunch of prep school–educated snobs. (lásd 4. pont)

He submitted his manuscript to a print-only publisher. (lásd 1. pont)

He submitted his manuscript to an e-book–only publisher. (lásd 4. pont) [3]

Hivatkozások

[1] <https://en.wikipedia.org/wiki/Hyphen#Joining> [Hozzáférés dátuma: 31 december 2022].

[2] https://en.wikipedia.org/wiki/Dash#En_dash [Hozzáférés dátuma: 31 december 2022].

[3] <https://www.thepunctuationguide.com/en-dash.html> [Hozzáférés dátuma: 31 december 2022].

További források:

1. <https://www.thepunctuationguide.com/hyphen.html>
2. <https://www.thepunctuationguide.com/em-dash.html>
3. <https://www.grammarly.com/blog/semicolon-vs-colon-vs-dash/>